

LÄNGE LEVE MONARKIN?

ULRIKA ANDERSSON

Sammanfattning

Är det rimligt att i ett demokratiskt samhälle ha ett statschefsämbete där tillsättningen sker genom arv och inte genom allmänna val? Beaktat resultaten i det här kapitel om allmänhetens inställning till monarkin och förtroende för kungahuset, förefaller svaret vara ja. Det är en majoritet av de svarande i 2021 års nationella SOM-undersökning som anser att den svenska monarkin ska bevaras. Stödet är som störst bland äldre, personer som identifierar sig som höger, sympatisörer till Kristdemokraterna, Moderaterna och Centerpartiet samt bland personer som är mycket nöjda mer hur demokratin fungerar i Sverige. När det gäller förtroendet för hur kungahuset sköter sitt arbete, har en nedgång i andelen förtroendefulla kunnat ses på lång sikt. På kortare sikt har dock kungahusets förtroendekapital legat på en stabil nivå. Samma samhällsgrupper som stödjer monarkin, har ger också uttryck för störst förtroende för kungahuset.

År 2023 firar Sveriges nuvarande regent, Carl XVI Gustaf, femtio år på tronen. Det har då gått ett halvsekel sedan kronprins Carl Gustaf i mitten av september 1973 tillträdde ämbetet efter den nyss bortgångne Gustaf VI Adolf. ”För Sverige – i tiden” blev den nya monarkens valspråk, Carl XVI Gustaf hans namn och Sveriges konung hans titel (Åse, 2009). Sedan dess har mycket vatten har hunnit flyta under broarna och det svenska folket har fått se sitt kungahus utökats med både en och två generationer tronarvingar.

Som statschef är regentens uppgifter bland annat att öppna riksmötet på begäran av riksdagen, vara ordförande vid konseljer som äger rum på Kungliga Slottet, inneha ordförandeskapet i Utrikesnämnden samt representera Sverige vid inkommande och utgående statsbesök (Kungahuset, 2022a). Därtill ska statschefen verka för att främja svenska intressen inom olika områden samt förvalta, vårda och tillgängliggöra det kungliga kulturarvet. Statschefen har sedan länge ingen politisk makt, utan förväntas agera i samförstånd med de politiska organen och samtidigt agera opolitiskt (jfr. SOU 1972:15). Politiskt är stödet för monarkin stort och stabilt. De flesta partier i Sveriges riksdag står bakom monarkins bevarande i sin nuvarande form.

Men hur ser det svenska folket på sitt kungahus? I vilken utsträckning uttrycker allmänheten förtroende för den verksamhet som bedrivs vid kungahuset och hur ser opinionen ut i frågan om monarkins vara eller icke vara? Dessa frågor kommer att granskas närmare i det här kapitlet. Innan frågorna analyseras görs inledningsvis en

kort summering av den konstitutionell monarkins framväxt och förutsättningarna för statschefens uppdrag.

En symbol för den svenska nationen

I en demokrati som Sverige, där jämlikhet, alla människors lika värde, åsikts- och religionsfrihet utgör grundläggande principer, kan monarkin te sig som en anakronism – en relik från svunna tider (Nilsson, 2010; 2020). Som statsskick innebär monarkin att en enskild person eller släkt representerar en politisk och nationell gemenskap, där ämbetet går i arv från generation till generation. Sedan 1818 ärvs ämbetet inom huset Bernadotte, vilket är nationalstaten Sveriges hittills mest långlivade kungadynasti (Kungahuset, 2022b). Tronföljden regleras av 1810 års successionsordning (SFS, 1810:0926), som ursprungligen stadgade att endast manliga efterkommande till Karl XIV Johans avkomlingar kunde ärva tronen. Sedan 1980 gäller dock full kognatisk tronföljd, där både kvinnliga och manliga ättlingar till den nuvarande kungen har successionsrätt till Sveriges tron (SFS, 1979:935).

Monarkins roll och uppgifter under Carl XVI Gustafs tid som statschef har onekligen sett annorlunda ut jämfört med när den första regenten av ätten Bernadotte, Karl XIV Johan, besteg tronen. Då var kungen den som styrde riket, även om 1809 års regeringsform angav att maktindelning skulle finnas mellan monarken och riksdagen (Mattsson & Petersson, 2011; Holmberg & Stjernquist, 1973). Under senare delen av 1800-talet försvagades dock monarkins makt parallellt med att riksdagens position som rikets centrala maktcentrum stärktes. Och med parlamentarismen slutliga införande i Sverige efter första världskriget, kom kungamakten att övergå i folkmakt (Wenander, 2020), även om parlamentarismen förvisso inte skrevs in i regeringsformen förrän 1969 (Lane, 1996).

Genom parlamentarismen kunde monarkens kvarvarande politiska makt upphävas med demokratiska medel utan att monarkin i sig behövde avskaffas (Lane, 1996). Sedan införandet av 1974 års regeringsform har den svenska statschefen inte längre någon politisk makt (SFS, 1974:152). Som institution och som statschef är kungahusets och monarkens funktion numera statsceremoniell och representativ (Wenander, 2020). Det svenska statsskicket efter 1974 är konstitutionell monarki, med betydelsen att konstitutionen är den högsta instansen för nationalstaten vilken även monarken, åtminstone teoretiskt behöver, ska rätta sig efter.

Frågan om det övergripande statsskicket – om Sverige ska förbli monarki eller övergå till att bli republik – har sedan 1970-talets Grundlagsberedning varit en rar fråga i politiska sammanhang, inte minst efter införande av full kognatisk tronföljd 1980 (Eriksson & Wängmar, 2005). Som exempel kan nämnas att frågan varken har tagits upp i senare års demokratiutredningar (SOU, 2000:1; SOU, 2016:5) eller i Grundlagsutredningen (SOU, 2008:125). Det förekommer förvisso motioner i frågan, men det pågår inget partiöverskridande arbete för att driva frågan om att Sverige ska bli republik med folkvald statschef (Nilsson, 2006; 2020). Sett till

partiernas nuvarande inställning till monarkin, är den dominerande ståndpunkten att den svenska monarkin ska bevaras. Exempelvis önskar både Centerpartiet och Liberalerna behålla monarkin så som den ser ut idag, där kungahuset och monarken har en representativ funktion, utan någon formell makt (Centerpartiet, 2022; Liberalerna, 2022). Moderaterna och Kristdemokraterna lyfter hur monarkin genom sin position ovan politiken kan representera hela folket och fungera som en enande kraft bortom den ombytliga partipolitiken (Kristdemokraterna, 2022; Moderaterna, 2022). Sverigedemokraterna betonar Sveriges långa historia som monarki och att detta statsskick ska bestå under lång tid framöver (Sverigedemokraterna, 2021).

Tre partier önskar dock avskaffa monarkin. Vänsterpartiet menar att den som innehar det högsta ämbetet, statschefen, ska vara folkvald (Vänsterpartiet, 2020). Miljöpartiet anser i sin tur att monarkin på sikt bör avskaffas då den inte har någon plats i demokratin, särskilt som ingen i ett demokratiskt samhälle kan födas till ett offentligt ämbete (Miljöpartiet, 2021). Även Socialdemokraterna har inskrivet i sitt partiprogram att monarkin ska avskaffas (Socialdemokraterna, 2013:7). Mest aktivt i frågan var dock partiet mellan tidigt 1910-tal och tidigt 1970-tal (Eriksson & Wängmar, 2005). I samband med grundlagsberedningens arbete med det som kom att bli 1974 års regeringsform, var det främst Socialdemokraterna som argumenterade för att avskaffa monarkin och införa republik, vilket slutade med Torekovöverenskommelsen 1971 där Socialdemokraterna och de konservativa partierna enades om att behålla monarkin, men ta bort det formella maktutövandet (Sveriges Radio, 2012; Åse, 2009; Eriksson & Wängmar, 2005).

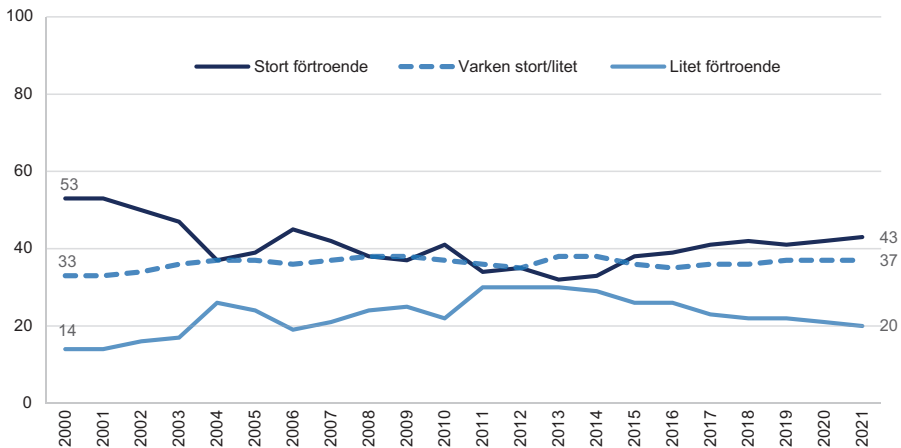
Stabilt förtroende för kungahuset de senaste åren

Hur stort folkligt stöd har den svenska monarkin? Ett sätt att bedöma monarkins ställning i samhället är att beakta förtroendet för den verksamhet som är förknippad med kungahuset. I den nationella SOM-undersökningen undersöks hur stort förtroende allmänheten har för centrala samhällsinstitutioner, däribland kungahuset. I 2021 års undersökning uppgav 43 procent av respondenterna att de hade mycket eller ganska stort förtroende för hur kungahuset sköter sitt arbete. Drygt en tredjedel, 37 procent, svarade att de varken hade stort eller litet förtroende medan var femte person, 20 procent, uppgav sig ha ganska eller mycket litet förtroende (figur 1).

Sett över tid har det skett vissa fluktuationer i förtroendebedömningarna. Andelen stort förtroende har dock alltid varit större än andelen lågt förtroende. I figur 1 visas förtroendebedömningarna för perioden 2000–2021. Resultaten visar att förtroendet var som högst i början av 00-talet då andelen förtroendefulla var drygt 50 procent. Förtroendet dalade dock kraftigt 2004, vilket följde efter en intensiv debatt i medierna om ett uttalande som kungen gjort om förhållanden i sultanatet Brunei. I samband med en pressträff under kungaparets statsbesök i Brunei i februari 2004, ställdes frågan om det varit svårigheter att umgås och

förhandla med en ledare som anklagats för att vara odemokratisk och för att styra landet med järnhand. I sitt svar framhöll kungen att det snarare tycktes finnas en stor öppenhet och nära kontakt mellan sultanen och folket (Nilsson, 2013, 2020; Åse, 2009). Uttalandet väckte stor kritik bland både politiker och i media (Sveriges Radio, 2004; jfr. Petersson, 2004). Även regeringen kritiserades för det sätt som statsbesöket hade planerats och genomförts. Från hovet kommunicerades att underlaget som uttalandet utgått från var framtaget av Utrikesdepartementet (UD) och att kungen hade avsett sultanens relation till folket, inte den politiska situationen. I detta underlag fanns bland annat en promemoria från UD där sultanens person beskrev i positiva ordalag (Dagens Nyheter, 2004a, 2004b).

Figur 1 *Förtroende för det sätt som kungahuset sköter sitt arbete, 2000–2021 (procent)*

Kommentar: Frågan löd 'Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?'. Svarsalternativen är 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Ganska litet förtroende', 'Mycket litet förtroende'. Figuren visar andel mycket stort respektive ganska stort förtroende. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Antal svarande år 2021 var 3 073.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2021.

Förtroendet för kungahuset pekade åter uppåt 2006, det år som kung Carl XVI Gustaf firade sin sextionde födelsedag. Där efter dalade förtroendet successivt fram till 2013/2014, med undantag för en tillfällig uppgång 2010, det år då kronprinsessan Victoria och prins Daniel vigdes. Det har dock noterats att förtroendebedömningarna i 2010 års nationella SOM-undersökningar sannolikt påverkades av publiceringen av boken *Carl XVI Gustaf – den ofrivillige monarken* (Sjöberg m.fl., 2010), vilket skedde i början av november (se vidare Nilsson, 2013, 2020). En

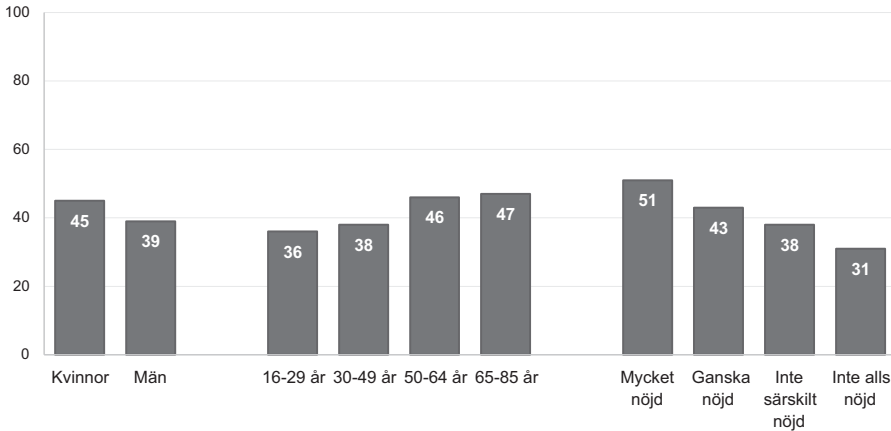
jämförelse mellan de som svarade på SOM-undersökningen före respektive efter publiceringen visar en skillnad om 8 procentenheter i andelen stort förtroende mellan de båda grupperna. Absolut lägst var dock folkets förtroende för kungahusets år 2013, med 32 procent stort förtroende. Det är också det år där differensen mellan andelen stort förtroende och andelen litet förtroende varit som minst, 2 procentenheter. Sedan 2015 och framåt har dock differensen successivt ökat igen, och 2021 är spannet mellan de båda grupperna ungefär på samma nivå som 2006. Det återstår att se i vilken mån kungens stundande 50-årsjubileum som Sveriges statschef kommer att ha betydelse för svenska folkets förtroendebedömningar.

Nöjdhet med demokratin, ideologisk identifikation och partisympati avgörande för förtroendet

När förtroendebedömningarna bryts ner på olika grupper, framgår det att kvinnor och äldre har något större förtroende för kungahuset än män och yngre. Bland kvinnor uppger sig 45 procent ha stort förtroende för hur kungahuset sköter sin verksamhet, en andel som bland män är 39 procent (figur 2). Likaså uppger 46–47 procent av personerna i 50–85-årsåldern att de hyser stort förtroende, medan andelen förtroendefulla bland 16–29-åringar är 36 procent. Att förtroendenivåerna ligger lägre bland yngre innebär dock inte att dessa har lågt förtroende. Det handlar i stället om att det finns en större andel som säger sig ha varken stort eller litet förtroende i dessa grupper. Om hänsyn tas till både ålder och kön, framträder en tydlig skillnad i andelen med stort förtroende bland personer över 65 år. En majoritet av kvinnorna i den äldsta åldersgruppen, 53 procent, har stort förtroende för kungahuset medan andelen förtroendefulla bland män i samma åldersgrupp uppgår till 39 procent.

En faktor som är av stor för betydelse för förtroendet, är hur nöjd eller missnöjd man är med det sätt på vilket den svenska demokratin fungerar. Bland personer som är mycket nöjda med den svenska demokratin har drygt hälften, 51 procent, stort förtroende för kungahuset. Bland dem som däremot inte alls känner sig nöjda med hur demokratin fungerar, är andelen förtroendefulla 31 procent. Stor nöjdhet med demokratin förefaller således innebära att Sveriges nuvarande statsskick som konstitutionell monarki, där statschefen har en representativ men inte politiskt styrande roll, upplevs som relativt oproblematiskt.

Figur 2 Andel stort förtroende för kungahuset, efter kön, ålder och nöjdhet med den svenska demokratin, 2021 (procent)

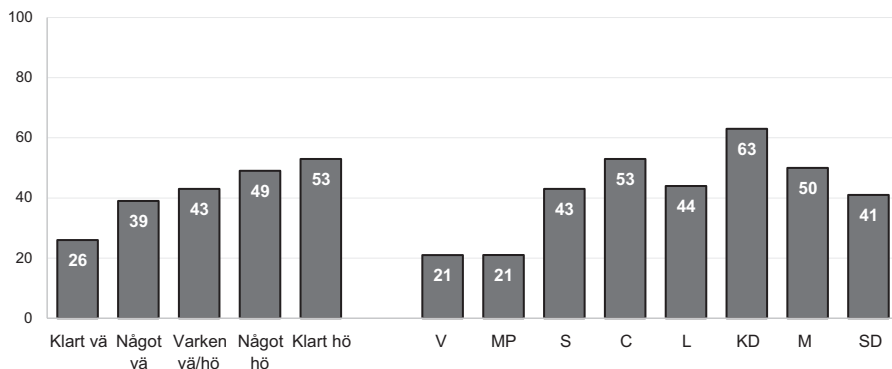
Kommentar: Frågan löd 'Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?'. Svartalternativen är 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Ganska litet förtroende', 'Mycket litet förtroende'. Figuren visar andel mycket stort respektive ganska stort förtroende. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Minsta antal svarande var 220 (inte alls nöjd med demokratin).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

De största skillnaderna i allmänhetens förtroendebedömningar är dock relaterade till ideologisk identifikation och partisympati. Ju längre åt höger på den ideologiska vänster-höger-skalan som individen placerar sig, desto större är förtroendet för kungahuset. Bland personer som står ideologiskt klart till vänster har 26 procent stort förtroende för hur kungahuset bedriver sin verksamhet, vilket kan jämföras med 43 procent stort förtroende bland dem som varken står till vänster eller till höger, samt 53 procent stort förtroende bland personer klart till höger (figur 3). Bedömningen av kungahuset följer således ett slags ideologisk förtroendetrappa.

Sett till vilket politiskt parti som svarspersonerna uppger sig sympatisera med, är det bland Vänsterpartiets och Miljöpartiets sympatisörer som det lägsta förtroendet hittas. Bland dessa uttrycker endast 21 procent stort förtroende för kungahuset. Hos sympatisörer till Socialdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna är andelen med stort förtroende dubbelt så stor: 43 (S), 44 (L) respektive 41 procent (SD) uppger att deras förtroendet för kungahuset är stort. Förtroendet bland dessa tre grupper ligger således på ungefär samma nivå som den genomsnittliga förtroendebedömningen bland allmänheten. De partisympatisörer som tangerar eller ligger ovanför 50-procentsstrecket är Moderaternas sympatisörer, där hälften av de svarande har stort förtroende för kungahuset, Centerpartiets sympatisörer med 53 procent stort förtroende samt sympatisörer till Kristdemokraterna, vilka har det största förtroendet av samtliga grupper, 63 procent.

Figur 3 Förtroende för kungahuset, efter ideologisk identifikation och partisympati, 2021 (procent)

Kommentar: Frågan löd 'Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?'. Svartalternativen är 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Ganska litet förtroende', 'Mycket litet förtroende'. Figuren visar andel mycket stort respektive ganska stort förtroende. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Minsta antal svarande var 89 (sympatisörer till Liberalerna).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

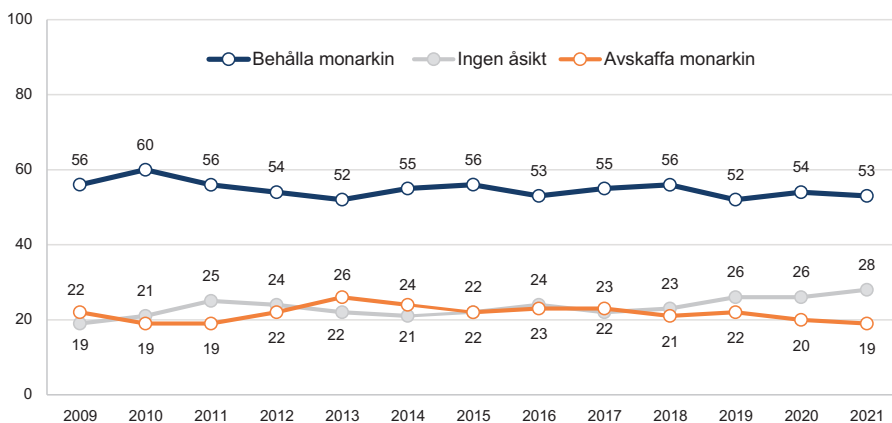
Sett till de politiska partiernas inställning till monarkin, där Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill se att den svenska konstitutionen övergår från monarki till republik, är det inte förvånande att förtroendenivån hos de båda partiernas sympatisörer är låg. Likaså förefaller Kristdemokraternas uttalade stöd för att bevara den svenska monarkin återspeglas hos partiets sympatisörer. Möjligen är det däremot något förvånande att Sverigedemokraternas sympatisörer inte har större förtroende för kungahuset, givet moderpartiets hållning att den svenska monarkin ska bestå under lång tid framöver. Här kan dock inflikas att Sverigedemokraternas sympatisörer genomgående har lägre förtroende för svenska samhällsinstitutioner jämfört med andra partiers sympatisörer. Av det tjugotalet institutioner vars förtroende årligen mäts i den nationella SOM-undersökningen, är det bara för två som förtroendet hos Sverigedemokraternas sympatisörer ligger ungefär i paritet med alternativt högre än genomsnittet. Den första är storföretagen, där 25 procent av allmänheten och 30 procent av sympatisörerna till Sverigedemokraterna uttrycker stort förtroende, och den andra är kungahuset, där motsvarande förtroendenivåer är 43 (samtliga) respektive 41 procent (SD). För övriga samhällsinstitutioner är skillnaderna betydligt större. Som exempel kan nämnas sjukvården, som åtnjuter högst förtroende av samtliga samhällsinstitutioner som omfrågas i SOM-undersökningen (se Andersson, 2022). Hos allmänheten har 79 procent stort förtroende för sjukvården medan andelen bland Sverigedemokraternas sympatisörer är 64 procent. Sett ur detta perspektiv är förtroendet för kungahuset hos sympatisörer till Sverigedemokraterna snarare att betrakta som något högre än väntat.

Majoritet för att behålla den svenska monarkin

En annan temperaturmätare av allmänhetens inställning till kungahuset är frågan huruvida Sverige ska behålla monarkin eller om det nuvarande konstitutionella statsskicket bör avskaffas. I 2021 års SOM-undersökning ställer sig 53 procent bakom förslaget att *behålla* monarkin, medan 19 procent är av motsatt åsikt, det vill säga att monarkin ska avskaffas (figur 4). Stödet för monarkin är således närmare tre gånger så stort som invändningarna mot densamma. Därtill uppger sig 28 procent sakna åsikt i frågan.

Opinionen har i stort varit densamma under den senaste tioårsperioden, där stödet för att behålla monarkin har haft ett tydligt övertag jämfört med stödet för att avskaffa monarkin. Stödet för monarkin har varierat mellan som mest 60 procent (2010) och som minst 52 procent (2013, 2018). Förslaget om att avskaffa monarkin, å sin sida, har som mest stöttats av 26 procent (2013) och som minst haft stöd av 19 procent (2010, 2011, 2021). Under 2020-talets inledande år har det skett en parallell rörelse där andelen som invänder mot monarkin har minskat samtidigt som andelen som inte tar ställning för eller emot monarkin har ökat.

Figur 4 Stödet för att behålla respektive avskaffa monarkin, 2009–2021 (procent)

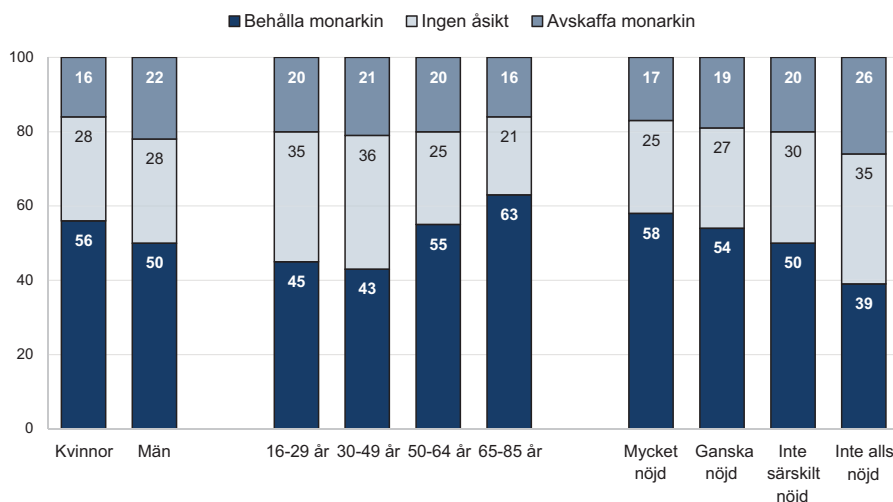
Kommentar: Frågan löd 'Tycker du att Sverige ska behålla eller avskaffa monarkin?'. Svarsalternativen framgår av figuren. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Antal svarande år 2021 var 1 580.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2009–2021.

Mönstret i stödet för eller emot monarkin liknar på många sätt förtroendebedömningarna. Kvinnor är mer rojalistiska än män, även om skillnaderna är jämförelsevis små (figur 5). Likaså är uppslutningen bakom monarkin störst bland äldre och minst bland yngre. Bland personer mellan 16–49 år anser i snitt 44 procent att

monarkin ska behållas – en andel som bland 65–85-åringar är 63 procent. Den åldersrelaterade åsiktsdifferensen är större i monarkifrågan än i förtroendefrågan. Yngre är dock inte mer benägna att vilja avskaffa monarkin, istället saknar de i större utsträckning åsikt i frågan. De som är nöjda med demokratin vill i klart högre utsträckning behålla monarkin än de som är missnöjda, 58 procent jämfört med 39 procent. I gruppen som är mycket missnöjda med hur demokratin i Sverige fungerar anser i stället var fjärde person, 26 procent, att monarkin bör avskaffas.

Figur 5 Stödet för att behålla respektive avskaffa monarkin, efter kön, ålder och nöjdhet med den svenska demokratin, 2021 (procent)

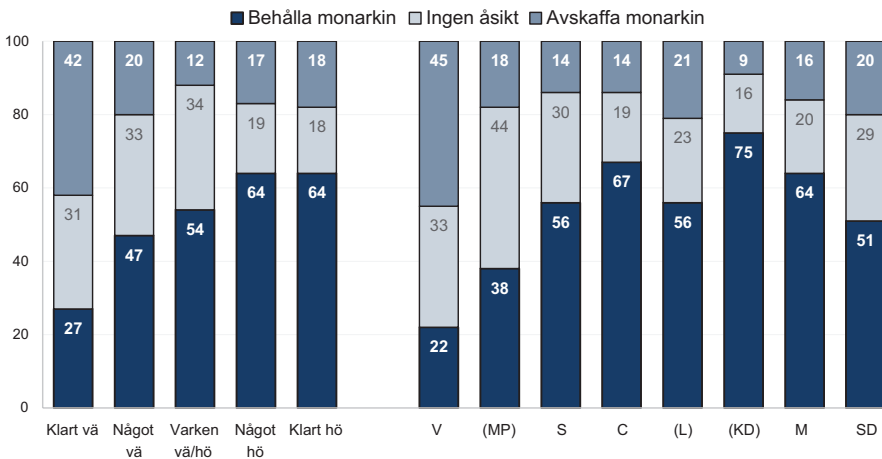
Kommentar: Frågan löd 'Tycker du att Sverige ska behålla eller avskaffa monarkin?'. Svarsalternativen framgår av figuren. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Minsta antal svarande var 106 (inte alls nöjd med demokratin).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

De största skillnaderna i synen på monarkin är emellertid även här förknippade med ideologisk identifikation och partisympati. Mest rojalistiska är personer som identifierar sig som ståendes något eller klart till höger på den politiska skalan (figur 6). I dessa båda grupper instämmer 64 procent i att den nuvarande konstitutionen ska bevaras. En majoritet i gruppen som står varken till vänster eller till höger, 54 procent, är också av samma åsikt. Likaså ger knappt hälften, 47 procent, av gruppen som placerar sig något till vänster sitt stöd till den svenska monarkin. Gruppen klart till vänster skiljer i sin tur ut sig genom att vara minst rojalistisk. Var fjärde person, 27 procent, stödjer förslaget om att värna monarkin, medan 42 procent tycker att det är dags för avveckling.

De som är allra minst rojalistiska är Vänsterpartiets sympatisörer. Fyrtiofem procent anser att monarkin ska avskaffas, medan 27 procent ger sitt stöd till monarkin. Även bland miljöpartistiska sympatisörer är det mindre än hälften som säger sig vilja behålla den konstitutionella monarkin, 38 procent. Samtidigt är stödet för att avskaffa monarkin svagt, 18 procent, vilket innebär att gruppen karakteriseras av en hög andel som saknar åsikt i frågan. Här bör dock påpekas att antalet svars-personer är lågt i denna grupp (se kommentar till figur 6), varför resultaten ska tolkas med viss försiktighet. Detsamma gäller för gruppen av kristdemokratiska sympatisörer, som här är den allra mest rojalistiska svarsgruppen med 75 procent för att behålla monarkin. Även bland resterande partiers sympatisörer stödjer en majoritet förslaget om monarkins bevarande. Av Centerpartiets och Moderaternas sympatisörer är 67 respektive 64 procent för att bevara konstitutionen så som den är. Detsamma gäller för Socialdemokraternas, Liberalernas och Sverigedemokraternas respektive sympatisörer, av vilka 56 procent (S, L) respektive 51 procent (SD) önskar ha kvar det svenska kungahuset.

Figur 6 Stödet för att behålla respektive avskaffa monarkin, efter ideologisk identifikation och partisympati, 2021 (procent)

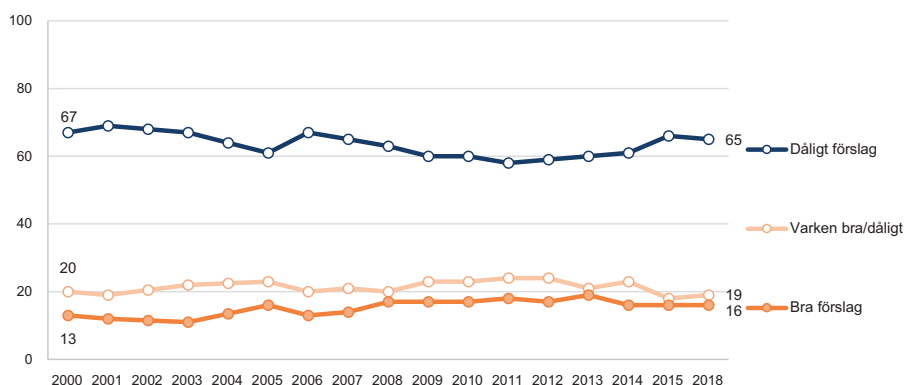
Kommentar: Frågan löd 'Tycker du att Sverige ska behålla eller avskaffa monarkin?'. Svartalternativen framgår av figuren. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Partisympatisörer med partibeteckningen inom parentes samt kursiverade procentsatser innebär att antalet svarande är lågt och att resultaten bör tolkas med stor försiktighet. Minsta antal svarande var 39 (sympatisörer till Liberalerna), 55 (sympatisörer till Kristdemokraterna) och 60 (sympatisörer till Miljöpartiet).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Längre tillbaka har den nationella SOM-undersökningen även innefattat en fråga om huruvida Sverige bör transformeras till en republik istället, det vill säga det som

kan beskrivas som underförstått i frågan om monarkins bevarande/avskaffande. I figur 7 nedan presenteras hur stödet för att införa republik i Sverige har sett ut under 2000-talet, fram till 2018. Då, när den senaste mandatperioden 2018–2022 precis hade börjat, ansåg var sjätte person att det var ett bra förslag medan en stor majoritet, 65 procent, ansåg förslaget vara dåligt. Opinionen har sedan 2000-talets första år varit stadigt emot att Sverige övergår från att vara en konstitutionell monarki till att istället bli en republik (se även Nilsson, 2020). Givet att förtroendet för kungahuset i likhet med stödet för att bevara monarkin har legat på stabila nivåer de senaste åren, är det rimligt att tro att det svenska folket även i början av 2020-talet ställer sig kritiska till att överge det svenska kungahuset och monarkin.

Figur 7 *Inställning till att införa republik med vald president, 2000–2018 (procent)*

Kommentar: Frågan löd 'Nedan finns ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilket är din åsikt om vart och ett av dem? Införa republik med vald president'. Svarsalternativen löd 'Mycket bra förslag', 'Ganska bra förslag', 'Varken bra eller dåligt förslag', 'Ganska dåligt förslag', 'Mycket dåligt förslag'. I figuren redovisas de två positiva resp. negativa svaren sammanslagna. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2018.

Länge leve monarkin

Sveriges konung, Carl XVI Gustaf, torde kunna fira sina första femtio år på tronen i trygg visshet om att det svenska folket står bakom sin regent. Även om förtroendet för kungahuset visserligen på lång sikt har minskat, har förtroendekapitalet sedan mitten av 2010-talet varit stabilt. Det finns heller ingen opinion för att avskaffa monarkin. Tvärtom stödjer en majoritet av folket förslaget om att bevara monarkin. Stödet för monarkin tenderar att öka i samband med kungliga firanden, som när Carl XVI Gustaf firade sin sextionde födelsedag 2006 och när kronprinsessan Victoria fick sin prins Daniel 2010. Om allmänhetens bedömningar följer samma

mönster även fortsättningsvis, bör stödet för monarkin kunna öka i samband med nationens firande av sin statschef 2023.

Stödet för monarkin bygger dock på att statschefen enbart har ceremoniella funktioner. Om statschefen börjar göra uttalanden i partipolitiskt kontroversiella frågor, skulle monarken förmodligen komma att betraktas och dömas som alla andra politiska aktörer (Nilsson, 2006; 2020). Och förtroendet för politiska aktörer ligger klart under förtroendet för kungahuset (Andersson, 2022). Än så länge finns dock inga tecken på att monarken och den svenska kungafamiljen skulle vara på väg i en sådan riktning. Visserligen uttalande sig kungen om Sveriges hantering av coronapandemin på ett sätt som möjligen kunnat ses som ett ställningstagande, då han med orden ”Jag anser att vi har misslyckats” beskrev Sveriges förmåga att rädda liv under pandemin (SVT, 2020). Samtidigt är det inte ett uttalande som på något sätt värderar någon specifik aktör eller politisk ståndpunkt, utan ett konstaterade som många nog kan instämma i. Det kan snarare ses som monarkens sätt att se och lyfta sitt folks vedermödor i en svår tid.

Referenser

- Andersson, Ulrika (2022). Stärkt förtroende för sjukvården, journalister och riksdagens politiker. I Ulrika Andersson, Henrik Oscarsson, Björn Rönnerstrand & Nora Theorin (red) *Du sköra nya värld*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Centerpartiet (2022). Monarki. <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politika-o/lag-och-ratt/monarki>
- Dagens Nyheter (2004a). UD informerade kungen om sultanens popularitet. Publicerad 2004-02-25. <https://www.dn.se/nyheter/politik/ud-informerade-kungen-om-sultanens-popularitet/> (läst 2022-05-31)
- Dagens Nyheter (2004b). Kungen ”inspirerad” av UD-promemoria. Publicerad 2004-02-26. <https://www.dn.se/arkiv/politik/kungen-inspirerad-av-ud-promemoria/> (läst 2022-05-31)
- Eriksson, Marie & Erik Wängmar (2005). Vägen till kvinnlig tronföljd 1952–1980. *Scandia*, 2: 265–336.
- Holmberg, Erik & Nils Stjernquist (1973). *Vår nya författning*. Stockholm: Pan Norstedts.
- Kristdemokraterna (2022). Monarki. <https://kristdemokraterna.se/politik-a-o/monarki/> (läst 2022-05-31)
- Kungahuset (2022a). Sveriges statskick. Kungens uppgifter. <https://www.kungahuset.se/sveriges-monarki/sveriges-statsskick> (läst 2022-05-31)
- Kungahuset (2022b). H.M. Konungen. <https://www.kungahuset.se/kungl.-huset/h.m.-konungen> (läst 2022-05-31)
- Lane, Jan-Erik (1996). *Constitutions and political theory*. Manchester: Manchester University Press.

- Liberalerna (2022). Monarki. <https://www.liberalerna.se/politik/monarki>
- Mattson, Ingvar & Olof Petersson (2011). Makten över politikens spelregler. I Ingvar Mattson & Olof Petersson (red) *Svensk författningspolitik*. Stockholm: SNS Förlag.
- Miljöpartiet (2021). Partiprogram. Människan. 2.1 Frihet, integritet och demokrati. <https://www.mp.se/om/partiprogram/manniskan/> (läst 2022-05-31)
- Moderaterna (2022). Frihet och ansvar – Ett moderat idéprogram för 2020-talet. https://moderaterna.se/app/uploads/2022/01/Idprogram_digitalt_9dec.pdf (läst 2022-05-31)
- Nilsson, Lennart (2006). Mot republik. I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red) *Du stora nya värld*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Nilsson, Lennart (2010). Monarkins ställning och frågan om införande av republik. I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red) *Nordiskt ljus*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Nilsson, Lennart (2013). Svenska folket, journalisterna, monarkin. I Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red) *Vägskäl*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Nilsson, Lennart (2020). The legitimacy of the Swedish monarchy: The different perceptions of parliamentarians, journalists and the people. I Robert Hazell, & Bob Morris (red) *The Role of Monarchy in Modern Democracy: European Monarchies Compared*. Oxford: Hart Publishing Ltd.
- Socialdemokraterna (2013). Ett program för förändring. https://www.socialdemokraterna.se/download/18.12ce554f16be946d04640b87/1568881590520/ett-program-for-forandring_2013.pdf (läst 2022-05-31)
- SOU 2000:1 (2000). *En uthållig demokrati. Politik för folkstyrelse på 2000-talet. Demokratiutredningens betänkande*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2008:125 (2008). En reformerad grundlag. Betänkande av Grundlagsutredningen. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2016:5 (2016). *Låt fler forma framtiden! Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande*. Stockholm: Wolters Kluwers.
- Sverigedemokraterna (2020). Monarki. Publicerad 2020-05-02. <https://sd.se/our-politics/monarki/> (läst 2022-05-31)
- Sveriges Radio (2004). Kungen får skarp kritik för uttalanden om Brunei. Publicerad 2004-02-09. <https://sverigesradio.se/artikel/365873> (läst 2022-05-31)
- Svensk författningssamling/SFS 1810:0926. *Successionsordning (1810:0926)*. Justitiedepartementet.
- Svensk författningssamling/SFS 1974:152. *Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform*.
- Svensk författningssamling/SFS 1979:935. *Lag (1979:935) om ändring i successionsordningen*.
- Sveriges Radio (2012). Monarken utan formell makt efter Torekovskompromissen. Publicerad 2012-02-24. <https://sverigesradio.se/artikel/4980649> (läst 2022-05-31)

- SVT (2020). Kungen om pandemin: ”Jag anser att vi har misslyckats”. Publicerad 2020-12-17. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kungen-jag-anser-att-vi-har-misslyckats> (läst 2022-05-31)
- Vänsterpartiet (2020). Monarkin. Publicerad 2020-07-02. <https://www.vansterpartiet.se/politik/monarkin/> (läst 2022-05-31)
- Wenander, Henrik (2020). The King and Public Power in the Minimalist Monarchy of Sweden. I Robert Hazell, & Bob Morris (red) *The Role of Monarchy in Modern Democracy: European Monarchies Compared*. Oxford: Hart Publishing Ltd.
- Åse, Cecilia (2009). *Monarkins makt. Nationell gemenskap i svensk demokrati*. Stockholm: Ordfront.